

กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพลเมือง

PROCESS OF DEVELOPMENT STRENGTH OF CITIZEN COUNCIL

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

PIYANAN SONGSOONTORAWAT

ปิยะนุช เงินคล้าย

PIYANUS NGERNKLAY

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University

กรุงเทพมหานคร

Bangkok

รับบทความต้นฉบับ : 1 กุมภาพันธ์ 2562

ตอบรับการตีพิมพ์บทความ : 18 เมษายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัย กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพลเมือง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างอำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมือง 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพลเมือง และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพลเมือง โดยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปความรวบยอดอย่างมีเหตุผล

ผลการวิจัย พบว่า โครงสร้าง อำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมืองเป็นดังนี้ 1) รูปแบบธรรมชาติ คือ จังหวัดขอนแก่น 2) รูปแบบโครงสร้างชัดเจน คือ จังหวัดนครราชสีมา และ 3) รูปแบบผสมผสาน คือ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจากปัญหาและอุปสรรคที่พบในประเด็น ด้านคน จะต้องเป็นประชาชนที่ผ่านการขัดเกลาสู่การเป็นพลเมือง ด้านโครงสร้างสภาพลเมือง ควรมีโครงสร้างแบบยืดหยุ่นไม่เป็นแบบทางการ ด้านงบประมาณ ควรมีงบประมาณเฉพาะให้กับสภาพลเมือง ด้านการจัดการ/กิจกรรม/แผนงาน จำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมือง ด้านกฎหมาย จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับให้อำนาจหน้าที่และบทบาทของสภาพลเมือง และด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมือง การพัฒนาเครือข่ายประชาสังคม

คำสำคัญ : กระบวนการ, การพัฒนาความเข้มแข็ง, สภาพลเมือง

ABSTRACT

In this dissertation, it revealed the studies of structures, authority, roles, and styles of participation in mobilizing civil council activities, and examined the problems and obstacles confronting the mobilization of civil councils, furthermore, proposed guidelines for fostering the

strength of democratic civil councils. In this qualitative research investigation which consisted of in-depth interviews with twenty key informants. Data were collected using a structured interview, which approved and analyzed by the advisors and experts to show the comprehensive summarization reason.

Findings are as follows: 1) The Khon Kaen province civil council is natural form, 2) The Nakhon Ratchasima province civil council is clearly structured, and 3) The Amnat Charoen province civil council is natural and clearly structured format. they were the structure, role and powers to participate in the Council's activity-driven citizens. Suggestions for the development of problems and obstacles identified in this study were the aspect of people, they must become acculturated so as to become good citizens. In respect, structures should be flexible and informal, which the aspect of budget, budgets should be specifically allocated for civil councils. Appertaining of management, mobilizing activities and work plans must be directed by civil councils as far as the concerns of the aspect of the law, which should clearly delineate authority, duties, rights, and roles for civil councils. The others concern the development of information technology (IT); the fostering of a culture of citizenship; and the development of civil society networking.

Keywords : The strong development, Civic council

บทนำ

แนวคิดในการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชนเป็นเรื่องที่แทบทุกประเทศในโลกพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด เพราะต่างตระหนักถึงความจำเป็นและคุณค่าของความเป็นพลเมืองที่จะเป็นเครื่องมือนำพาประเทศให้อยู่รอดและก้าวพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว ย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพ และนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดรากฐานของสังคมที่เข้มแข็ง นับว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (Udompong, 2015, p. 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 78 “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้ง การตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน” ทำให้มีการขับเคลื่อนภาคพลเมืองในหลากหลายรูปแบบมากขึ้น โดยการขับเคลื่อนงานของภาคพลเมืองมีทั้งที่อยู่ในสถานะที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการไม่มีกฎหมายรับรอง แต่เป็นไปโดยธรรมชาติตามวิถีวัฒนธรรมในแต่ละภูมิสังคม โดยคำว่า สภาพลเมือง หมายถึง องค์การของพลเมือง หรือเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า เวทีกลางของพลเมือง ซึ่งพลเมืองมารวมกันช่วยขับเคลื่อนงาน ด้วยความเป็นพลเมืองผ่านเวทีนี้ไม่ใช่แค่มาแต่เพียงประชุมเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะทาง สภาพลเมือง อาจมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามบริบทและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ โดยอาจแบ่งเบื้องต้นได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ (Political Development Council, 2016, pp. 5-6)

1. สภาพพลเมืองรูปแบบธรรมชาติ เป็นสภาพพลเมือง ที่มีการขับเคลื่อนเป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อมีประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่เป็นประโยชน์สาธารณะในพื้นที่ คนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ก็มาร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ โดยองค์ประกอบและโครงสร้างของสภาพพลเมืองเป็นไปตามธรรมชาติขึ้นอยู่กับประเด็นที่ปรึกษาหารือกันในแต่ละครั้ง ซึ่งประธานในที่ประชุมแต่ละครั้งอาจถูกเลือกมาจากบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นนั้น ๆ และผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้ง ก็ขึ้นอยู่กับประเด็นต่าง ๆ ไม่มีการกำหนดแน่นอนตายตัว

2. สภาพพลเมืองรูปแบบมีโครงสร้างชัดเจน สภาพพลเมืองที่มีการขับเคลื่อนโดยมีการกำหนดองค์ประกอบและโครงสร้างที่แน่นอนและชัดเจน มีการกำหนดที่มาและจำนวนของผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะมาร่วมเป็นองค์ประกอบของสภาพพลเมือง และมีการเลือกประธานสภาพพลเมืองและตำแหน่งอื่น ๆ ให้ดำรงตำแหน่งโดยมีระยะเวลาของวาระที่แน่นอน รวมทั้งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงานที่แน่นอนและชัดเจน

3. สภาพพลเมืองรูปแบบกึ่งโครงสร้าง สภาพพลเมืองที่มีการขับเคลื่อนในลักษณะผสมผสาน 2 รูปแบบแรกตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่พัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพื่อเป็นพลเมืองของแต่ละที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของประชาชนในรูปแบบขององค์กรชุมชน สู่การเป็นสมัชชา และขับเคลื่อนมาสู่การจัดตั้งเป็นสภาพพลเมืองในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการขับเคลื่อนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว 3 จังหวัด ที่เห็นเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง แต่เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 ทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพพลเมืองที่เคยดำเนินการอยู่ได้หยุดชะงักลงตามตัวบทกฎหมาย แต่การขับเคลื่อนในพื้นที่ยังคงมีอยู่เพื่อประกาศตนเองเป็นสภาพพลเมืองตลอดจนการพยายามรวมกลุ่มเพื่อเป็นตัวแทนภาคประชาชนในการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพในการรักษาทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งหาทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ยังคงมีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนต่อไป

โดยจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า Boonsuaykhwan (2014, p. 121) ได้ทำการศึกษา การเมืองภาคพลเมือง : บททวนวรรณกรรมเพื่อสร้างตัวชี้วัด หรือตัวบ่งบอกการเมืองของพลเมือง พบว่า คุณลักษณะเชิงเนื้อหาที่เป็นตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัด “การเมืองภาคพลเมือง” ในบริบทประชาธิปไตยไทยมี 4 ลักษณะ ประกอบด้วย ประการแรก กลุ่มองค์กร หรือขบวนการทางสังคม ประการที่สอง คุณลักษณะของผู้นำ แกนนำ ประการที่สาม คุณลักษณะของสมาชิก และประการสุดท้าย การเชื่อมโยงเครือข่าย ส่วน Serirangsan and Issarachai (2012, pp. 324-326) ศึกษา การประเมินผลงานของสภาพพัฒนาการเมือง พบว่า สภาพการดำเนินงานของสภาพพัฒนาการเมืองโดยรวมแล้วยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์และความมุ่งหวังในความสัมพันธ์ของการดำเนินงาน มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พุทธศักราช 2551 ทั้งในส่วนโครงสร้าง ที่มาองค์ประกอบ บทบาท อำนาจหน้าที่ของสภาพพัฒนาการเมืองและสมาชิกสภาพพัฒนาการเมืองและปรับปรุงแก้ไขสถานภาพของสำนักงานสภาพพัฒนาการเมืองให้เป็นอิสระอย่างแท้จริง และ Pitti (2013, p. 3) ได้ทำการศึกษา แนวทางในการหา รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชน ในการบริหารกิจการท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นมา การจัดตั้ง โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป ตลอดจนศึกษาถึงสภาพความเป็นมา การจัดตั้ง และการกิจของสภาองค์กรชุมชน โดยศึกษาเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศ

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพพลเมืองถือว่าเป็นที่รวมกลุ่มของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อเข้ามาเป็นตัวแทนในเวทีสภาพพลเมืองเพื่อร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และร่วมวางแผนทางในการพัฒนายุทธศาสตร์ในพื้นที่ โดยจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีผู้ทำการศึกษาในประเด็นเรื่องที่มา รูปแบบการรวมตัวในการจัดตั้ง รวมถึงบทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน สู่การเป็นสภาพพลเมืองที่เข้มแข็งในการเสนอ นโยบายต่อภาครัฐ ตรวจสอบ และถ่วงดุล ซึ่งเรื่องที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่จะเป็นการถอดบทเรียน การขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพพลเมืองที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนาสภาพพลเมืองให้เกิดความเข้มแข็ง ทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาสภาพพลเมืองที่ถือว่าเป็นช่องทางสำคัญ ที่จะทำให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพพลเมือง เพื่อเสนอเป็นแนวทางการในการรองรับการจัดตั้งสภาพพลเมือง ที่ควรจะเป็นในอนาคตเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง อำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพพลเมือง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพพลเมือง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพพลเมือง

ประโยชน์การวิจัย

1. ทราบโครงสร้าง อำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพพลเมือง
2. ทราบปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพพลเมือง
3. ได้แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพพลเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพพลเมือง ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการออกแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) และแบบสโนว์บอล (Snowball sampling) จากผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key information) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key information) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวม 20 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทในการเป็นแกนนำและผู้ประสานงานสภาพพลเมืองใน 3 พื้นที่ ประกอบด้วย ผู้ประสานงานสภาพพลเมืองจังหวัดนครราชสีมา สภาพพลเมืองจังหวัดขอนแก่น และสภาพพลเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้วิธีการเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมสภาพพลเมืองในแต่ละพื้นที่ โดยกลุ่มที่ 1 เป็นผู้แนะนำ โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball sampling) ประกอบด้วยแกนนำหรือผู้มีบทบาท ในการขับเคลื่อนภาคประชาชนพื้นที่ละ 2 คน ตัวแทนภาครัฐ พื้นที่ละ 1 คน ตัวแทนภาคเอกชน พื้นที่ละ 1 คน รวมจำนวน 12 คน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ นักวิชาการผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพเมือง โดยใช้วิธีการเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษากระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งสภาพเมือง เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง โดยมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1977, pp. 7-9) แนวคิดความเป็นพลเมืองของ Tantisunthon (2015, p. 2-7) แนวคิดประชาสังคมของ Sales (1991, p. 309) ซึ่งสามารถสร้างแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม คือ 1) โครงสร้าง อำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพเมือง 2) ปัญหา และอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพเมือง และ 3) แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพเมือง และมีการดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทางด้านเกี่ยวกับสภาพเมืองเพื่อร่วมให้ความเห็น ตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุง แบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้แบบสอบถามสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน และได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มาทั้งหมด ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปความรวบยอดอย่างมีเหตุผล (Inference analysis) ตามประเด็นสำคัญ และนำเสนอข้อมูลในรูปสรุปความเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาผลการศึกษาด้านโครงสร้าง อำนาจ บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพเมือง มีดังนี้

1. สภาพเมืองจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย รูปแบบการร่วมตัวของสภาพเมือง เกิดขึ้นจาก 2 แนวความคิด คือ แนวความคิดของภาคประชาชนในพื้นที่ต่างอำเภอที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ จึงได้มีการรวมกลุ่มกันในการขับเคลื่อนกิจกรรม ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.องค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 จึงได้เกิดองค์กรชุมชนขึ้นมาเป็นรูปธรรม เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานกันระหว่างองค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกัน ดำเนินการวางแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และแนวคิดที่สอง เกิดจากการที่หน่วยงานของรัฐบาลนครขอนแก่นต้องการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ความต้องการในพื้นที่เขตเมือง มีการเสนอให้มีการจัดตั้งสภาพเมืองที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์พื้นที่ในเขตเมืองจังหวัดขอนแก่น ซึ่งทั้ง 2 แนวคิดได้มารวมกันเมื่อมีกระแสคำปลุกเข้ามาในพื้นที่ มีประเด็นปัญหาเข้ามาในพื้นที่ ทั้ง 2 แนวคิดได้เข้ามาประสานงานกัน ทั้งกลุ่มประชาชนในตัวเมือง และกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในแต่ละอำเภอ มีการเชิญนักวิชาการในพื้นที่ ตลอดจนภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และนักธุรกิจในพื้นที่ มารวมกันหาทางออก การดำเนินการดังกล่าวแม้จะเกิดขึ้นเป็นกรณีไป แต่การประสานงานดังกล่าวเริ่มเป็นรูปธรรมเมื่อมีการเสนอให้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มขอนแก่นทศวรรษหน้า และดำเนินการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ เพื่อให้มีบทบาทในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันเพื่อเสนอต่อท้องถิ่นในการนำไปปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดเป็นสภาพเมืองในรูปแบบธรรมชาติ ที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน ตลอดจนทั้งนักวิชาการในพื้นที่เข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อเสนอประเด็นปัญหา หาแนวทางการแก้ไข สู่การจัดทำแผนจัดทำยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นร่วมกัน

2. อำนาจ บทบาทของสภาพลเมือง สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่นมีอำนาจที่มาจากประเพณีนิยมที่ถือปฏิบัติกันมา โดยไม่ได้มีบทบัญญัติเป็นตัวบทกฎหมายให้อำนาจ กล่าวคือ ในทุกปีจะมีการประชุมสภาเมืองปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และองค์กรชุมชนในพื้นที่ เพื่อเสนอแนวทางในการทำงานให้กับภาครัฐในทุกภาคส่วนในพื้นที่ รวมทั้งโครงการใด ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เมื่อผ่านกระบวนการของสภาเทศบาลแล้ว ตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมา ต้องนำผลการพิจารณาของสภาเทศบาลนั้นมาเข้าสู่ที่ประชุมสภาพลเมืองขอนแก่นเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมสภาพลเมือง ได้แก่

3.1 สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่น มีรูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบ โดยอาศัยเวทีกลางในการประชุมร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน กลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ รวมถึงนักวิชาการในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นโดยอาศัยหลักความเสมอภาค การเคารพความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ร่วมแลกเปลี่ยนหาแนวทางร่วมกัน ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่อกัน และทำข้อตกลงสรุปร่วมกัน ซึ่งบทบาทในลักษณะนี้จะทำให้สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่นมีส่วนร่วมทั้งในการคิดวางแผน การตัดสินใจเลือกที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตลอดจนร่วมดำเนินการในการแก้ไขปัญหา และร่วมในการติดตามประเมินผลในทุก ๆ กิจกรรมที่ภาครัฐได้ดำเนินการ สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่นมีการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร คือ ต้องการให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองให้ได้ และมียุทธศาสตร์ขององค์กรว่า การพัฒนาที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งเกิดการบูรณาการงานพัฒนาเพื่อการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก และมีการกำหนดยุทธศาสตร์แผนการขับเคลื่อนงานพัฒนา จากการจัดเวทีระดมความคิดจากผู้ประสานงานในประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยมีการกิจหน้าที่หรือเชื่อมโยงหน้าที่ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เน้นทุกภาคส่วนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตลอดจนกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยใช้มูลนิธิขอนแก่นทศวรรษหน้าเป็นตัวประสานในการเปิดเวทีสาธารณะ เพื่อประชาสัมพันธ์ประสานงานในภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาและวางยุทธศาสตร์ โดยมีรูปแบบการทำงาน 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการเชื่อมโยงประสานความร่วมมือแกนนำทั้งในส่วนภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยการจัดเวทีกลางในการประชุมระดับกลุ่มแกนนำ ส่วนที่สอง เป็นการเชื่อมโยงกิจกรรม เปิดเวทีกลางรับฟังความคิดเห็นในประเด็นปัญหาในพื้นที่ร่วมกันทุกภาคส่วน โดยใช้เวทีกลางสาธารณะและมีการเลือกประธานในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง และส่วนที่สาม เป็นที่มูลนิธิขอนแก่นทศวรรษหน้าได้มีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ในแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นการสร้างกระบวนการจัดการตนเองในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่ความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง

3.2 สภาพลเมืองจังหวัดนครราชสีมา รูปแบบการร่วมตัวของสภาพลเมือง มีจุดเริ่มต้นจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ซึ่งตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยมีกลไกการทำงานในระดับชุมชน ประกอบด้วยผู้แทนท้องถิ่น ท้องที่ ภาศิ รวมถึงผู้แทนแต่ละประเด็นปัญหา มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน โดยมีการจัดเวทีกลางเพื่อรับฟังประเด็นปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขร่วมกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้เป็นตัวเชื่อมยกระดับสู่ 1 ตำบล 1 แผนพัฒนา และต่อมาองค์กรชุมชนมีการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา 32 อำเภอ ได้มีการแบ่งเขตออกเป็น 8 โซน โดยตัวแทนองค์กรชุมชนในระดับโซนอำเภอมารวมจากตัวแทนแต่ละตำบลในพื้นที่ และได้มีการตั้งสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดซึ่งมาจากการตัวแทนแต่ละโซน เพื่อทำหน้าที่หนุนเสริมพื้นที่ตำบล โดยออกแบบแนวทางในการหนุนเสริม ออกแบบ

เครื่องมือต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ทำหน้าที่เชื่อมโยงแผนระดับตำบลสู่แผนระดับจังหวัด จัดทำเป็นยุทธศาสตร์ภาคประชาชนผ่านเวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลและสภาองค์กรชุมชนจังหวัด เชื่อมประสานหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลระดับจังหวัด มีข้อมูลกลางที่ถูกต้อง ทันสมัย เชื่อถือได้ มีกองเลขากลางที่สามารถเชื่อมประสานได้ทุกพื้นที่ทุกประเด็นงาน และภาคีหน่วยงาน และต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติสภาพัฒนาทางการเมือง พ.ศ. 2551 ทำให้บทบาทขององค์กรชุมชนระดับจังหวัดได้มีการขับเคลื่อนในลักษณะของสภาพลเมืองจังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นเวทีกลางในการให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็น และร่วมกันวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่ต่อไป อำนาจ บทบาทของสภาพลเมืองเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 35 ได้กำหนดให้องค์กรมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึง 1) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจการเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนตำบลและผลการประชุมของการประชุมระดับจังหวัดและระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล 2) รวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล 3) ประสานและร่วมมือกับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง 4) จัดทำทะเบียนกลางเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนตำบล 5) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติจัดตั้งและดำเนินการของสภาองค์กรชุมชน และผลการประชุมในทุกระดับแล้วเสนอรายงานต่อที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติและรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และ 6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติหรือรัฐมนตรีมอบหมาย โดยมีพระราชบัญญัติสภาพัฒนาทางการเมือง พ.ศ. 2551 ที่ให้สภาพัฒนาทางการเมืองประสานให้สถาบันการเมือง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจเห็นความสำคัญและร่วมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงาน ทำให้สภาพลเมืองมีอำนาจและบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมสภาพลเมืองจังหวัดนครราชสีมา มีการอาศัยฐานรากเดิมจากสภาองค์กรชุมชนในแต่ละตำบลในการขับเคลื่อนกิจกรรม เนื่องจากมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาทางการเมือง พ.ศ. 2551 ให้อำนาจไว้ โดยมีผู้ประสานงานในเครือข่ายอำเภอรวมทั้งสิ้น 8 โซน โดยมีคณะทำงานระดับจังหวัดเป็นคณะกรรมการใหญ่ในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ โดยรูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินการจะเป็นการเปิดเวทีกลางสาธารณะ ยกประเด็นปัญหาที่สำคัญขึ้นมาและทำการเชิญตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาดังกล่าวมาร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางการแก้ไข โดยมีคณะกรรมการสภาพลเมืองเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งการคิดวางแผน จัดทำแผนยุทธศาสตร์พื้นที่ ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำงานในพื้นที่ และร่วมประเมินผลในทุก ๆ กิจกรรมที่สภาพลเมืองดำเนินการ และมีการวางกรอบยุทธศาสตร์โดยการพัฒนาพื้นที่เป็นตัวตั้งให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาเพื่อการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก มีการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยกำหนดให้สภาองค์กรชุมชนระดับตำบล เป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในการสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการสร้างพื้นที่กลางในการออกแบบทิศทางและวางแผนเป้าหมายการทำงานอย่างบูรณาการร่วมกันในทุกระดับ รวมทั้งใช้ระบบข้อมูลและแผนชุมชนระดับตำบลในกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนา มีการพัฒนาศักยภาพผู้นำ มีการประสานเชื่อมโยงระหว่างองค์กรชุมชนระดับตำบลในแต่ละพื้นที่ 8 โซน และมีการประสานงานตัวแทนทั้ง 8 โซน ในการประชุมร่วมของตัวแทน 8 โซนในระดับจังหวัด โดยมีการกำหนดเป้าในการพัฒนาทั้งในด้านระบบข้อมูล ระบบการบริหารจัดการที่ดี ระบบการกำกับติดตาม ระบบการวางแผนพัฒนา และระบบพัฒนาศักยภาพผู้นำ โดยวิธีการบริหารจัดการการขับเคลื่อนงาน จะแบ่งการบริหารงานออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับภาค

3.3 สภาพลเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ มีรูปแบบการรวมตัวของสภาพลเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ มีลักษณะเป็นแบบมีกิ่งโครงสร้าง กล่าวคือ ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญประชาชนได้มีกระบวนการในการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี 2540 จนถึงปี 2550 โดยคนในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกันในการพัฒนาพื้นที่ตามโครงการชิบของภาครัฐที่มีแนวนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนให้พื้นที่เกิดการรวมกลุ่มกันในกลุ่มชน ในตำบล เพื่อจัดทำโครงการในการแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำในแต่ละพื้นที่ จนกระทั่งในปี 2551 มีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 และ พ.ร.บ.สภาพัฒนาทางการเมือง พ.ศ. 2551 รัฐได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่รวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชน ทำให้ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญได้มีการยกระดับกลุ่มที่มีอยู่เดิมในแต่ละชุมชนเป็นองค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่ และได้มีการสร้างเครือข่ายในทุกพื้นที่โดยแต่ละตำบลส่งตัวแทนมาเป็นผู้ประสานงานกลางเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันที่ใช้ชื่อว่า “ขบวนการองค์กรชุมชน” แต่งองค์กรดังกล่าวไม่ได้มีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ ขบวนการองค์กรชุมชน เป็นเสมือนเวทีกลางในการให้ผู้แทนแต่ละตำบลมาเสนอประเด็นปัญหาและมีการตั้งประธานในที่ประชุมหมุนเวียนกันตามเรื่องประเด็นปัญหาในพื้นที่ที่เกิดขึ้น ทั้งขบวนการองค์กรชุมชนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ติดต่อประสานเครือข่ายช่วยเหลือปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ อาทิ ต่อนักวิชาการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีความรู้ และสามารถช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ รวมถึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานในพื้นที่เพื่อให้ภาคประชาชนตื่นตัวในการรักษาทรัพยากรในพื้นที่ ให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมทำงานในพื้นที่ ทำให้ในแต่ละพื้นที่มีการรวมกลุ่มประชาชนในรูปแบบธรรมชาติ มีอำนาจ บทบาทเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 และ พ.ร.บ.สภาพัฒนาทางการเมือง พ.ศ. 2551 ในการให้อำนาจในการทำหนังสือเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม ตลอดจนมีบทบาทในการขับเคลื่อนส่งเสริมประชาธิปไตยให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน และที่เห็นเป็นรูปธรรมคือพื้นที่ที่มีการประกาศใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่ โดยในธรรมนูญคนอำนาจเจริญ มี 9 หมวดด้วยกัน คือ หมวด 1 บททั่วไป, หมวด 2 ปรัชญาแนวคิด, หมวด 3 การเมืองภาคพลเมือง ที่มีเนื้อหาสร้างสังคมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีประชาธิปไตยชุมชน โดยอาศัยสภาหมู่บ้าน, หมวด 4 ด้านสังคม เพื่อชุมชนเข้มแข็ง ผู้คนรักแบ่งปัน สานต่อวัฒนธรรมประเพณี โดยมีข้อเสนอจัดการด้านการศึกษา ด้านสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และศาสนา ความเชื่อ, หมวด 5 ระบบเศรษฐกิจชุมชน กล่าวถึงการยกระดับการกินดีอยู่ดีของคนในชุมชน โดยทุกคนครบถ้วนจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินและแบ่งปัน การปรับวิถีการผลิตพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นวิถีเกษตรอินทรีย์, หมวด 6 ด้านสุขภาพ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ หมวดนี้มีความน่าสนใจตรงการกำหนดให้มี “ธรรมนูญสุขภาพ” ซึ่งทางหน่วยงานสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนสนับสนุนในการจัดทำกระบวนการ, หมวด 7 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง ที่ชาวบ้านขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจ, หมวด 8 ด้านการรับรู้ การเข้าถึง และการกระจายข่าวสาร เป็นข้อเสนอด้านการสื่อสารของชุมชน โดยชุมชนต้องเข้าถึง อีสาร เทาเทียม และเป็นเจ้าของพื้นที่สื่อสารสาธารณะ ผลิตเนื้อหาสาระด้วยตนเอง หลากหลายเนื้อหาสาระ และหมวด 9 คือบทเฉพาะกาล และในส่วนของ “ขบวนการองค์กรชุมชน” ได้มีการแบ่งผู้ประสานงานในแต่ละหมวดเพื่อคอยรับเรื่องและประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำการเปิดเวทีสาธารณะในการร่วมแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็น โดยมีการกำหนดอำนาจ บทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมสภาพลเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ มีรูปแบบการขับเคลื่อนเป็นการดำเนินการขับเคลื่อนโดยมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาตาม “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” ที่มีการเปิดเวทีสาธารณะให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย การเมืองภาคพลเมือง ด้านสังคม ระบบเศรษฐกิจชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการรับรู้ การเข้าถึง และการกระจายข่าวสาร เมื่อมีการร่วมเสนอแนวทางแก้ปัญหาและจะมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ติดตามร่วมดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือประเด็นที่ได้ทำการเสนอไว้ในเวทีสาธารณะ ตลอดจน

การร่วมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสะท้อนมุมมองในการแก้ไขปัญหาทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงเรื่องดังกล่าว และสภาพเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ หรืออีกในชื่อหนึ่งคือ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ มีจุดกำเนิดจากการรวมกลุ่มกันของประชาชนในพื้นที่ตั้งแต่ปี 2540 จนกระทั่งได้มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้มีการประสานตัวแทนกลุ่มในแต่ละพื้นที่เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ในนามของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ จนกระทั่งสามารถผลักดันให้เกิดธรรมนูญอำนาจเจริญ ที่เป็นแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยมีขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญเป็นพื้นที่เวทีกลางให้ตัวแทนและภาคประชาชนในพื้นที่เข้ามาร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนเป็นพื้นที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนยุทธศาสตร์ในพื้นที่อำนาจเจริญ

ผลการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพเมือง มีดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพเมืองจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

1.1 คน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่แบ่งเป็นพื้นที่เขตเมืองและพื้นที่ต่างอำเภอ ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่ความเป็นพลเมืองแตกต่างกัน ถึงแม้จะรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ความเป็นพลเมืองดี แต่ยังคงขาดความเข้าใจในการเป็นพลเมืองที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพเมือง

1.2 กฎหมาย ไม่เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนกิจกรรม ทั้งการให้อำนาจตามกฎหมายในการเข้ามามีพื้นที่เวทีกลางในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ตลอดจนไม่มีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการประสานงานในแต่ละกลุ่มภาคส่วนต่าง ๆ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพเมืองนครราชสีมา ประกอบด้วย

2.1 ด้านกฎหมาย เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมของสภาพเมืองจังหวัดนครราชสีมา ใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในการดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรม แต่ในการประสานงานให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนทำไม่ได้ เนื่องจากมาตรา 7 ได้กำหนดสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเพียงประชาชนในพื้นที่เท่านั้นไม่มีภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้มีปัญหาเรื่องประสานงาน แต่เมื่ออาศัยพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 สภาพเมืองสามารถขอความอนุเคราะห์ให้สภาพัฒนาการเมืองสั่งการให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมกิจกรรมได้ แต่เมื่อมีการยกเลิกพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 ย่อมทำให้การประสานงานในการเข้าร่วมเวทีสาธารณะของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนน้อยลง

2.2 ด้านโครงสร้างการบริหารและวัฒนธรรม โครงสร้างเป็นแบบทางการมีการกำหนดประธาน รองประธาน 2 คน คณะกรรมการตามที่กฎหมายกำหนด และเลขานุการ 1 คน ไว้ตายตัวตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ทำให้การแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็น ประธานอาจไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นปัญหานั้น ทำให้การเสนอความคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขในแต่ละปัญหาจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่รู้ข้อมูลเท็จจริงในปัญหานั้น ๆ เพื่อหาที่มา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขได้ถูกวิธีการ รวมถึงการทำงานที่ไม่ยืดหยุ่น ต้องทำตามระเบียบราชการ ต้องมีบันทึก มีเอกสารราชการจึงสามารถดำเนินกิจกรรมได้

2.3 ด้านงบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมของสภาพเมือง จำเป็นต้องมีงบประมาณในการแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ เมื่อมีการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข จะมีการเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ แต่ในส่วนของสภาพเมืองไม่มีบงในการดำเนินการ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับให้สามารถของงบประมาณแผ่นดินได้ จึงจำเป็นต้องเสนอขอผ่านทางจังหวัด แต่โครงการที่เสนอกลับไม่เป็นไปตามแผนงบประมาณของจังหวัด จึงเป็นเรื่องที่ยากที่จะขอของงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินการ หรือแม้จะไดงบมาใช้ในการดำเนินการ แต่บงที่ได้มาเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมได้จำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ

2.4 ด้านการวิจัยประเมินผล เนื่องจากยังไม่มีการทำงานวิจัยในการติดตามการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมว่าได้ดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ทั้งในการประชุมของสภาพลเมืองแต่ละครั้ง ยังไม่มีนักวิชาการเข้าร่วมประชุมในการจับประเด็น จัดการองค์ความรู้ที่ได้ในที่ประชุมในแต่ละครั้ง ทำให้การกระบวนการในการขับเคลื่อนในแต่ละประเด็นปัญหา ไม่มีประเด็นที่ชัดเจนและสมาชิกเข้าใจคลาดเคลื่อนกัน

3. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนสภาพลเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย

3.1 ด้านคน ในการสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนเกิดความตระหนักในเรื่องของอำนาจประชาชนิปไตย เป็นของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของทรัพยากร ต้องมีกระบวนการหรือกลไกในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นในทุกพื้นที่

3.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชนมีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลในส่วนของภาครัฐ เมื่อประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้ประชาชนไม่ทราบถึงสิทธิ เสรีภาพของตนในเรื่องต่าง ๆ และไม่รู้ถึงข้อมูลในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ตนต้องได้รับจากการมีนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งที่กระทบในพื้นที่ของตน

3.3 ด้านการติดต่อประสานงาน ในการประสานงานของสภาพลเมืองอำนาจเจริญ หากไม่มีกฎหมายรองรับ และไม่มีอำนาจในการออกหนังสือ ย่อมมีผลต่อการติดต่อประสานงาน เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐจะเป็นแบบระบบราชการ ต้องมีหนังสือนำ หนังสือเรียน จึงจะสามารถทำกิจกรรมในพื้นที่ได้ ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นถือว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมืองอำนาจเจริญ การไม่มีกฎหมายรองรับในการทำงาน

3.4 ด้านงบประมาณ เนื่องจากเมื่อในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญมีการรวมกลุ่มภาคีประกอบด้วย สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานปฏิรูป องค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาองค์กรชุมชน 63 ตำบล ภาคีพัฒนาภาคประชาชน และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ประกาศใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” เพื่อส่งเสริมพัฒนาในพื้นที่ แต่แผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ. 2558–2561 ที่วางไว้ กลับไม่สอดคล้องกันทำให้การของงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรม

3. การศึกษาเสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพลเมือง มีข้อค้นพบ ดังนี้

3.1 ด้านคน ซึ่งคน ถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ที่ต้องได้รับการพัฒนา เนื่องจากสภาพลเมืองจะเกิดขึ้น และขับเคลื่อนกิจกรรมไปได้ต้องอาศัยคน ซึ่งคนในที่นี้มิใช่ประชาชนคนทั่วไป แต่จะต้องเป็นประชาชนที่ผ่านการขัดเกลา สู่การเป็นพลเมือง

3.2 ด้านโครงสร้างโครงสร้างของสภาพลเมือง ควรเป็นโครงสร้างแบบยืดหยุ่นไม่เป็นแบบทางการ คือ มีกฎหมายกำหนดกรอบหรือหลักเกณฑ์ไว้อย่างหลวม ๆ เพื่อรองรับในการดำเนินงาน ในการจัดโครงสร้างองค์การ ต้องมีการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการในการดำเนินงาน โดยไม่ควรมีประธานหรือผู้แทนคณะกรรมการ สภาพลเมืองโดยตำแหน่ง แต่ให้มีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเป็นรอบ ๆ ตามประเด็นปัญหาในแต่ละคราวไป เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในประเด็นปัญหานั้น ในการเป็นผู้ประสานงานในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และทำหน้าที่ในการเปิดเวทีสาธารณะระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการเสนอแนะ นำไปจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินการแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชน ฝึกฝนความเป็นพลเมืองโดยการลงมือจริง คือ เรียนรู้จากการพูดคุย แก้ปัญหาในเวทีสาธารณะ เรียนรู้ถึงสิทธิ หน้าที่ และการอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะการเรียนรู้ของความเป็นพลเมือง ช่วยกันของคนในพื้นที่

3.3 ด้านงบประมาณงบประมาณเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพลเมือง เนื่องจากงบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการให้โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่สภาพลเมืองจะต้องขับเคลื่อน ทั้งในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย การปลูกฝังความเป็นพลเมือง การจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ตลอดจน

การสร้างกลไกในการกระจายข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ ซึ่งถ้าไม่มีงบก็ไม่สามารถทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ หรือมีไม่เพียงพอ ก็ยากต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้เช่นกัน ทั้งสภาพพัฒนาการเมืองเมื่อถูกยุบไป ยังไม่มีกฎหมาย หรือหน่วยงานใดที่จะมารับผิดชอบสภาพเมืองโดยตรง จึงต้องอาศัยของงบประมาณจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้โครงการต่าง ๆ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของภาคีเครือข่ายเป็นสภาพเมือง เมื่อเสนอของงบประมาณสนับสนุน จากงานหน่วยภาครัฐกลับไม่ได้รับการสนับสนุน เนื่องจากโครงการหรือกิจกรรมไม่ตรงกับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานรัฐ เหล่านั้น ส่งผลให้ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการทำกิจกรรม รวมทั้งประเด็นปัญหาในการติดต่อประสานงาน หน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เมื่อไม่มีกฎหมายไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง จึงเป็นเรื่องยากในการติดต่อ ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการขาดความเชื่อถือ

3.4 ด้านการจัดการ/กิจกรรม/แผนงานการพัฒนาสภาพเมืองให้มีความเข้มแข็ง จำเป็นต้องมีการกำหนด ทิศทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพเมือง ซึ่งการที่จะมีแผนงานและการบริหารที่ชัดเจนได้นั้น ภาคประชาชน จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหา เสนอแนวทางการแก้ไข จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่ ตลอดจนแนวทางในการบริหารที่เป็นรูปธรรม โดยจุดเริ่มต้นที่จะเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของสภาพเมืองได้ คือ การที่เปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน ตลอดจนนักวิชาการ เข้ามาร่วมช่วยกันวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา พร้อมเสนอแนวทางการแก้ไข ร่วมกันร่างแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อจัดทำเป็นกรอบ ในการพัฒนาในพื้นที่ ตลอดจนแนวทางในการบริหารที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพเมือง อันจะทำให้สภาพเมืองสามารถขับเคลื่อนโดยมีทิศทางที่ชัดเจน ตลอดจนร่วมดำเนินกิจกรรมตามแผน และทำการประเมินผลของแต่ละโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนได้หรือไม่อย่างไร

3.5 ด้านกฎหมายในการดำเนินการกิจกรรมของสภาพเมืองจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ ให้อำนาจ หน้าที่และบทบาทของสภาพเมือง ซึ่งควรเป็นกฎหมายที่มีความยืดหยุ่น ไม่เป็นทางการมากนัก วางหลักการไว้ อย่างหลวม ๆ เพื่อปรับใช้ได้กับบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันออกไปของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งเพื่อให้ประชาชน ที่มีความหลากหลายในแต่ละประเด็นปัญหาเข้ามาใช้กฎหมายในแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.6 ด้านอื่น ๆ ที่ต้องพัฒนาเพิ่มประกอบ ดังนี้

3.6.1 การพัฒนาด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประชาชน ทราบถึงความเคลื่อนไหวในสังคมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการปรับตัวหรือตื่นตัว ในประเด็นที่จะเข้ามามีผลกระทบต่อนอง ทั้งข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้จัดเก็บ ดังนั้นต้องมีการพัฒนาช่องทาง ที่จะทำให้ภาคประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

3.6.2 การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมือง จำเป็นต้องมีองค์ความรู้ในเรื่องการพัฒนาประชาชน สู่การเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาพเมือง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และกลายเป็นวัฒนธรรม ของพลเมืองในแต่ละพื้นที่

3.6.3 การพัฒนาเครือข่ายประชาสังคม การที่จะเป็นสภาพเมืองที่เข้มแข็งได้ สภาพเมืองนี้ ควรเกิดจากความร่วมมือในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยอาศัยเวทีกลางสาธารณะในการถกเถียงเพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาสู่การทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนา พื้นที่ต่อไป

อภิปรายผล

ประเด็นข้อค้นพบโดยการรวมตัวเป็นสภาพลเมืองอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามบริบทและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) สภาพลเมืองรูปแบบธรรมชาติ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นิยามความหมายข้างต้นสอดคล้องกับรูปแบบการเกิดขึ้นของสภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่น 2) สภาพลเมืองรูปแบบมีโครงสร้างชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นิยามความหมายข้างต้นสอดคล้องกับรูปแบบการเกิดขึ้นของสภาพลเมืองจังหวัดนครราชสีมา และ 3) สภาพลเมืองรูปแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นิยามความหมายข้างต้นสอดคล้องกับรูปแบบการเกิดขึ้นของสภาพลเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ โดยแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยโดยสภาพลเมือง ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้คน โดยจุดเริ่มต้นของความเป็นพลเมืองเกิดขึ้นจากการที่ต้องทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักและการเสริมพลังอำนาจในการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผล ซึ่งทำให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับปัจจัยหนุนเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมของ Jensantikul (2013, p. 49) 2) ด้านโครงสร้างโครงสร้างของสภาพลเมืองควรเป็นโครงสร้างแบบยืดหยุ่นไม่เป็นแบบทางการ ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ รูปแบบโครงสร้างของสภาพลเมืองมี 3 รูปแบบ โดยรูปแบบที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรมคือสภาพลเมืองรูปแบบกึ่งโครงสร้างที่ปรากฏในพื้นที่ของจังหวัดอำนาจเจริญ 3) ด้านงบประมาณ งบประมาณเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แม้ว่าในเสรีประชาธิปไตยเน้นพลเมืองที่มีความอิสระเสรีและความเสมอภาค ส่วนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเน้นความเป็นสมาชิกในสถาบันการเมืองหรือองค์กรการเมือง แต่ในมิติเศรษฐกิจการเมืองได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจที่ยังต้องอิงงบประมาณมาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ Della Porta (2013, pp. 38-39) 4) ด้านการจัดการ/กิจกรรม/แผนงานการพัฒนาสภาพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ สู่การจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแต่ละด้าน 5) ด้านกฎหมาย ในการดำเนินการกิจกรรมของสภาพลเมืองจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ โดยในประเด็นนี้ต้องมีการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องและรองรับการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาพลเมืองในทุกรูปแบบ โดยมีข้อค้นพบจากการศึกษาคือ ประเด็นเรื่อง ที่มา อำนาจ คณะกรรมการในสภาพลเมือง และขั้นตอนการเสนอแผนของสภาพลเมืองสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม 6) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เป็นเทคนิควิธีในการร่วมมือช่วยเหลือระหว่างกันระหว่างองค์กรเพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือให้สมาชิกให้มีทรัพยากร การให้กำลังใจระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ทักษะความรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลแก่ประชาชนที่เข้าร่วมในนามของสภาพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Starkey (1997, p. 2) 7) การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมือง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการเสริมสร้างจริยธรรม วัฒนธรรม ตลอดจนความร่วมมือระหว่างสภาพลเมืองกับการเมืองกับหน่วยงานภาครัฐองค์กรอิสระและองค์กรภาคประชาชน ตามแนวคิดของ Serirangsan and Issarachai (2012, pp. 324-326) และ 8) การพัฒนาเครือข่ายประชาสังคม โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม เป็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่าง ๆ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ อาจจะเป็นความสัมพันธ์แบบภาคีต่อการเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคม (Social capital) อีกประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Putnam, Leonardi, and Nanetti (1994, p. 173)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยจากการศึกษาวิจัย

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาพลเมือง พบว่า มีปัจจัยที่จะทำให้สภาพลเมืองเข้มแข็ง แม้ในแต่ละพื้นที่มีปัจจัยที่แตกต่างกันไป แต่ปัจจัยหนึ่งที่เป็นจุดร่วมกันคือ คน ซึ่งคนถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ในการที่จะเข้ามารวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายในการเป็นสภาพลเมือง ซึ่งคนที่จะเข้ามารวมกลุ่มเป็นสภาพลเมืองได้นั้น จะต้องเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง คือ ผู้ที่รู้ ผู้ที่ตระหนัก และเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการอบรม ให้ความรู้กลายเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ทั้งจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า การจะทำให้สภาพลเมือง เข้มแข็งได้ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม 2) มีแผนชุมชน/แผนจังหวัด แบบ bottom-up 3) มีเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร (สนับสนุน) 4) มีกฎหมายรองรับ (แบบหลวม ๆ) และ 5) สร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การสร้างคนให้เป็นพลเมือง โดยมีแนวทางในการหนุนเสริมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ทางวิชาการ เช่น การรวบรวมและจัดทำข้อมูลทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรม หรือเพื่อไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพสภาพลเมืองให้มีความรู้และเท่าทันสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา
2. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนดำเนินกิจกรรม ของสภาพลเมือง
3. งบประมาณ โดยหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมของสภาพลเมือง
4. การเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อน โดยในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่เห็นความสำคัญของการมีสภาพลเมือง ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองได้ และได้มีการสนับสนุนการขับเคลื่อนสภาพลเมือง เช่น สภาพพัฒนาการเมือง สภาองค์กรชุมชนตำบล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่หน่วยงานราชการ องค์กร ภาควิชา วิทยาลัย และอื่น ๆ ดังนั้น การเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ภาควิชา วิทยาลัยที่ยังไม่ได้เข้าร่วม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและควรมีการขยายให้กว้างขวางมากขึ้นเพื่อช่วยกันขับเคลื่อนงานสภาพลเมืองต่อไป โดยการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือทางสังคมต้องคำนึงถึง 1) ความเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานใด ๆ 2) เกิดตาม ความพร้อมของพื้นที่ 3) เป็นไปตามธรรมชาติและอัตลักษณ์ของพื้นที่ 4) มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 5) ให้รัฐ สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ วิชาการ ข้อมูล หรืออื่น ๆ และ 6) ดำเนินงานต้องมีความยืดหยุ่นและ ไม่เป็นทางการ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยให้มีการสร้างหลักสูตรการสร้างพลเมือง โดยการบูรณาการ ร่วมในการลงปฏิบัติในพื้นที่จริง เพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในพื้นที่ของตนอย่างแท้จริง
2. รัฐควรมีกฎหมายรองรับในการจัดตั้งสภาพลเมือง โดยกฎหมายดังกล่าวจะต้องมีการกำหนดที่มา โครงสร้าง อำนาจ และบทบาทของสภาพลเมือง แต่ต้องเป็นกฎหมายที่กำหนดให้มีพื้นที่สาธารณะแก่ประชาชน ในการทำเป็นเวทีกลางในการแสดงความคิดเห็นของภาคประชาชน ตลอดจนมีการกำหนดโครงสร้างแบบยืดหยุ่น กล่าวคือ ประชามติในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง ต้องมีการสลับปรับเปลี่ยนกันตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษา

1. ควรมีการศึกษาการสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชน
2. ควรมีการศึกษาในประเด็นพื้นที่สาธารณะ เวทีกลางในการรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนว่าควรมี ลักษณะอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- Boonsuaykhwan, R. (2014). Citizen Politics : Literature Reviews for Making Citizen Politics Indicators. *Journal of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University, 6*(2), 121-140. (In Thai)
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). *Rural development participation : Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. New York : The Rural.
- Della Porta, D. (2013). *Can Democracy be saved?: participation, deliberation and social movements*. John Wiley & Sons.
- Jensantikul, N. (2013). Social structure, role and public policy with the citizenship. *Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University, 49-62*. (In Thai)
- Piti, S. (2013). *Formation of Local Government Model in Thailand: A Case Study of the Participation of Community Organization Council in Local Government Administration*. A Thesis for Master of courses forensics degree of Faculty of law, National Institute of development administration, Bangkok. (In Thai)
- Political Development Council. (2016). *Citizens of mechanisms to strengthen political citizenship*. Bangkok : Office of Political Development Council King Prajadhipok's Institute. (In Thai)
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Naneti, R. Y. (1994). *Making Democracy Work : Civic Traditional in Modern Italy*. Princeton University press.
- Sales, A. (1991). The private, the public and civil society: Social realms and power structures. *International Political Science Review, 12*(4), 295-312.
- Serirangsan, T., & Issarachai, Y. (2012). *Full research reports assess the Council's political development*. Bangkok : Office of the Ombudsman. (In Thai)
- Starkey, P. (1997). *Networking for Development*. London : International Forum for Rural Transport and Development (IFRTD).
- Tantisunthon, T. (2015). *Civic education for Thai society*. Bangkok : Institute of policy studies. (In Thai)
- The Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). *Government Gazette, 134*(40a). (In Thai)
- Udompong, L. (2015). *Education for citizenship in promoting the role of the citizen in a representative political system: the sustainable experience from abroad*. Bangkok : Office of research and development King Prajadhipok's Institute. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นางสาวปิยนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนุช เงินคล้าย

นักศึกษาระดับปริญญาเอก

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การเมือง)

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เลขที่ 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก

เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

E-mail : piyanakhon@hotmail.com

อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง